

การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษา
แบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4*

STUDENT AFFAIRS MANAGEMENT ON IDHIPADAS IV IN
EDUCATIONAL INSTITUTIONS WITH THE EXPANSION OF
EDUCATIONAL OPPORTUNITIES IN SRIRATTANA GROUP UNDER THE
JURISDICTION OF THE SISAKET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICER
AREA OFFICE 4

รสนัญชา ปาทาน¹, พระมหาศรีรัตน์ สิริรัตน² และ บรรยวัธ ฝางคำ³

Rasanatcha Pathan¹, Phra Maha Srirat Siriratano² and Banyawat Fangkam³

¹⁻³บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

¹⁻³Graduate Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubon Ratchathani Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: thatpong.tho@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 21 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 1 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 3 มิถุนายน 2569

Received 21 May 2026; Revised 1 June 2026; Accepted 3 June 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียน 2) ศึกษาวิธีการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 และ 3) เสนอแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรี

Citation:

* รสนัญชา ปาทาน, พระมหาศรีรัตน์ สิริรัตน และ บรรยวัธ ฝางคำ. (2569). การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(4), 249-265.

Rasanatcha Pathan, Phra Maha Srirat Siriratano and Banyawat Fangkam. (2026). Student Affairs Management On Idhipadas Iv In Educational Institutions With The Expansion Of Educational Opportunities In Srirattana Group Under The Jurisdiction Of The Sisaket Primary Educational Servicer Area Office 4. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(4), 249-265.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

รัตนะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครู จำนวน 118 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนะ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ งานวินัยและความประพฤตินักเรียน งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน งานกิจกรรมนักเรียน งานส่งเสริมกิจการแนะแนว และงานส่งเสริมกิจกรรมประชาธิปไตยในสถานศึกษา

2) วิธีการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 มุ่งเน้นการส่งเสริมความพอใจ ความเพียร ความเอาใจใส่ และการพิจารณาปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่องในทุกด้านของการดำเนินงาน และ

3) แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 มีความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหารงานกิจการนักเรียน, อิทธิบาท 4, สถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

Research article aimed to: 1) study student affairs management, 2) study the methods of student affairs management based on the Iddhipada IV principles, and 3) propose guidelines for student affairs management based on the Iddhipada IV principles in Educational Opportunity Expansion Schools, Srirattana Group under the Jurisdiction of Sisaket Primary Educational Service Area Office 4. This research employed a mixed-methods research design. The research instruments consisted of questionnaires, interview forms, and evaluation forms. The sample group included 118 administrators and teachers, and 5 experts. Data

were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and descriptive analysis.

The research findings revealed that:

1) the overall and individual aspects of student affairs management in Educational Opportunity Expansion Schools, Srirattana Group, were at a high level. The five aspects consisted of student discipline and behavior, student support and assistance systems, student activities, guidance and counseling promotion, and promotion of democratic activities in schools;

2) the methods of student affairs management based on the Iddhipada IV principles emphasized satisfaction, perseverance, attentiveness, and continuous improvement in all operational aspects; and

3) the guidelines for student affairs management based on the Iddhipada IV principles were evaluated at high to highest levels in terms of appropriateness, feasibility, and usefulness, and could be effectively applied to improve the quality of student affairs management in schools.

Keywords: Student Affairs Management, Iddhipada IV, Educational Opportunity Expansion Schools

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และการสื่อสารอย่างรวดเร็ว ทำให้ทุกประเทศจำเป็นต้องพัฒนาประชากรของตนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมควบคู่กันไป รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข สถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ และสามารถปรับตัวให้ทันต่อการ

เปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560 : 14; กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 : 4-8)

การบริหารสถานศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการบริหารงานกิจการนักเรียน ซึ่งเป็นภารกิจที่มุ่งพัฒนานักเรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ควบคู่กับการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียน การบริหารงานกิจการนักเรียนประกอบด้วยหลายด้าน ได้แก่ งานวินัยและความประพฤตินักเรียน งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน งานกิจกรรมนักเรียน งานส่งเสริมกิจการแนะแนว และงานส่งเสริมกิจกรรมประชาธิปไตยในสถานศึกษา ซึ่งล้วนเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนในพื้นที่ชนบทหรือห่างไกลได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนส่วนใหญ่มักมีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและสภาพครอบครัว ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านระเบียบวินัย การขาดแรงจูงใจในการเรียน และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ โรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีระบบการบริหารงานกิจการนักเรียนที่มีประสิทธิภาพเพื่อช่วยเหลือ ดูแล และพัฒนานักเรียนอย่างทั่วถึง (ภารดี อนันต์นาวิ, 2551 : 260; ญัฐพล แสงงาม, 2564 : 45-47)

นอกจากนี้ การบริหารงานกิจการนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น จำเป็นต้องอาศัยหลักการบริหารที่ส่งเสริมให้บุคลากรมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ และพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหลักอิทธิบาท 4 อันประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่มุ่งส่งเสริมความสำเร็จในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิต โดยฉันทะ คือ ความพอใจและความรักในงานที่ทำ วิริยะ คือ ความเพียรพยายามไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ รับผิดชอบ และมุ่งมั่นต่อภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ส่วนวิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบ และปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น หลักธรรมดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานกิจการนักเรียนได้อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านการวางแผน การดำเนินงาน การติดตาม และการประเมินผล เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบ มีความเสียสละ และมุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ อันจะส่งผลให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึง มีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมตามเป้าหมายของการศึกษา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 379; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559 : 126-128)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ศึกษาวิธีการบริหารงานกิจการนักเรียนที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อไป (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4, 2567 : 41-46)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4
2. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4
3. เพื่อเสนอการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักเรียน

การบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษาที่มุ่งส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และคุณธรรมจริยธรรม โดยการบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นกระบวนการวางแผน การดำเนินงาน การกำกับติดตาม และการประเมินผลกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนทั้งภายในและภายนอก

ห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานกิจการนักเรียนไว้หลายด้าน ได้แก่ งานวินัยและความประพฤตินักเรียน งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน งานกิจกรรมนักเรียน งานแนะแนว และงานส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 : 4-8; ภารดี อนันต์นาวี, 2551 : 260)

นอกจากนี้ นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษาได้กล่าวว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษาที่มุ่งส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การดำเนินงานกิจการนักเรียนจึงต้องอาศัยการวางแผน การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะในสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและสังคม ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ และภาวะผู้นำในการบริหารงานกิจการนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน (ภารดี อนันต์นาวี, 2551 : 260; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4, 2567 : 41-46)

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท 4

หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่มุ่งส่งเสริมความสำเร็จในการดำเนินงานและการดำเนินชีวิต คำว่า “อิทธิบาท” หมายถึง ธรรมอันเป็นบาทฐานแห่งความสำเร็จ หรือหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา โดยฉันทะ หมายถึง ความพอใจและความรักในสิ่งที่กระทำ วิริยะ หมายถึง ความเพียรพยายามในการปฏิบัติงาน จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ ความตั้งมั่น และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และวิมังสา หมายถึง การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบ และปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง หลักธรรมดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้บุคคล

ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 379; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559 : 126-128)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยสร้างแรงจูงใจภายในและเป็นพื้นฐานแห่งความสำเร็จของการทำงานทุกประเภท โดยผู้ปฏิบัติงานต้องมีความรักในงาน มีความขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่รับผิดชอบ และหมั่นพิจารณาปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานอยู่เสมอ จึงจะสามารถนำพางานไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559 : 126-128)

ดังนั้น หลักอิทธิบาท 4 จึงมีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะการบริหารงานกิจการนักเรียนที่ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารบุคลากรและดูแลนักเรียนให้มีคุณภาพ ผู้บริหารที่นำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้จะสามารถสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และพัฒนาการดำเนินงานด้านกิจการนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา

3. แนวคิดเกี่ยวกับสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา

สถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนในพื้นที่ชนบทหรือห่างไกลได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะชีวิต และคุณธรรมจริยธรรม อย่างไรก็ตาม โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามักประสบปัญหาด้านทรัพยากร บุคลากร และสภาพเศรษฐกิจของผู้ปกครอง ส่งผลให้นักเรียนบางส่วนขาดแรงจูงใจในการเรียน ขาดระเบียบวินัย และมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้น การบริหารงานกิจการนักเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสม และพัฒนานักเรียนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4, 2567 : 41-46)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย อัทธ์พงศ์ ศรีทวงค์ (2563) ได้ศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า การบริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการบริหารงานวิชาการ

รองลงมาคือด้านการบริหารงานพัฒนานักเรียนนักศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 สามารถส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ จิรนุช ตันติ (2566) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยบท 4 ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานตามหลักอริยบท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และผู้บริหารที่นำหลักอริยบท 4 มาใช้ ได้แก่ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา มาประยุกต์ใช้ในการบริหาร สามารถพัฒนาการดำเนินงานด้านวิชาการและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พระปลัดดำรง ภพทมนี (แคนศิลา) (2563) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการบริหารงานกิจการนักเรียนช่วยส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และการสร้างระเบียบวินัยของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาโดยรวม

อีกทั้ง งานวิจัยเรื่องการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอริยบท 4 ของกลุ่มโรงเรียนพระสังข์ อำเภอดงตาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 พบว่า การนำหลักอริยบท 4 มาใช้ในการบริหารสถานศึกษาช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบ ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน และการพัฒนางานอย่างต่อเนื่องของบุคลากร ส่งผลให้การบริหารงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากผลการศึกษางานวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักอริยบท 4 เป็นหลักธรรมที่มีความเหมาะสมต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาและการบริหารงานกิจการนักเรียน เนื่องจากช่วยส่งเสริมความรักในงาน ความเพียรพยายาม ความเอาใจใส่ และการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และความสำเร็จของสถานศึกษาในภาพรวม

สรุปการทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และพฤติกรรมทางสังคม โดยผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีทั้งความรู้ด้านการบริหารและคุณธรรมในการปฏิบัติงาน หลักอริยบท 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานกิจการนักเรียนได้อย่าง

เหมาะสม เนื่องจากช่วยส่งเสริมความพอใจในการทำงาน ความเพียร ความเอาใจใส่ และการปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานกิจการนักเรียนมีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา ที่ต้องดูแลนักเรียนทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม และทักษะชีวิตควบคู่กันไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (Multiphase Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียน วิธีการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 และเสนอแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยกำหนดการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ระยะที่ 1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำนวน 165 คน โดยใช้ประชากรทั้งหมดในการวิจัย

ระยะที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ระยะที่ 3 กลุ่มผู้ประเมิน จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อประเมินแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สำหรับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ โดยมีทั้งแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด

ระยะที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับวิธีการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางที่พัฒนาขึ้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 การศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือวิจัยและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูป/คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา และความสอดคล้องของข้อคำถาม ก่อนนำไปใช้จริงในการเก็บข้อมูล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยดำเนินการประสานงานกับสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ศรีสะเกษ เขต 4 เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) ดำเนินการแจกแบบสอบถามแก่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 165 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ และตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล ก่อนนำไปวิเคราะห์

2) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับวิธีการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลและถอดความเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

3) ดำเนินการประเมินแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอทิบาท 4 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางที่พัฒนาขึ้น

3.4 การสรุปและประมวลผลข้อมูล

ผู้วิจัยได้สรุปและจัดหมวดหมู่ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม เพื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัยอย่างเป็นระบบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่ออธิบายวิธีการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอทิบาท 4 และเสนอแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนที่เหมาะสมสำหรับสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา

ผลการวิจัย

1. การบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านงานวินัยและความประพฤตินักเรียน อยู่ในระดับมาก ด้านงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับมาก ด้านงานกิจกรรมนักเรียน อยู่ในระดับมาก ด้านงานส่งเสริมกิจการแนะแนวในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก และด้านงานส่งเสริมกิจกรรมประชาธิปไตยในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. วิธีการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอทิบาท 4 ของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ควรดำเนินการดังนี้ 1) ด้านฉันทะ ส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีความรักและความพอใจในการปฏิบัติงานและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา 2) ด้านวิริยะ ส่งเสริมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ และความมุ่งมั่นในการดำเนินงานด้านกิจการนักเรียน

อย่างต่อเนื่อง 3) ด้านจิตตะ ส่งเสริมการเอาใจใส่ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน และ 4) ด้านวินัย ส่งเสริมการติดตามตรวจสอบ และปรับปรุงการดำเนินงานกิจการนักเรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

3. การประเมินแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4” ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

จากการศึกษา พบว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านงานวินัยและความประพฤตินักเรียน ด้านงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านงานกิจกรรมนักเรียน ด้านงานส่งเสริมกิจการแนะแนวในสถานศึกษา และด้านงานส่งเสริมกิจกรรมประชาธิปไตยในสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารและครูในสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนานักเรียนให้มีระเบียบวินัย ควบคู่กับการพัฒนาทักษะชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเหมาะสม อีกทั้งสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษามีบทบาทสำคัญในการ

พัฒนานักเรียนในพื้นที่ชนบทและห่างไกล จึงจำเป็นต้องมีระบบบริหารงานกิจการนักเรียนที่เข้มแข็งและครอบคลุมทุกด้าน สอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้การบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นภารกิจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งสอดคล้องกับ ญัตติพล แสงงาม (2564) ที่พบว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยลดปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

2. วิธีการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

จากการศึกษา พบว่า วิธีการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ควรดำเนินการโดย 1) ด้านฉันทะ ส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีความรักและความพอใจในการปฏิบัติงานและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา 2) ด้านวิริยะ ส่งเสริมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ และความมุ่งมั่นในการดำเนินงานด้านกิจการนักเรียนอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านจิตตะ ส่งเสริมการเอาใจใส่ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนานักเรียน และ 4) ด้านวิมังสา ส่งเสริมการติดตามตรวจสอบ และปรับปรุงการดำเนินงานกิจการนักเรียนอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นการสร้างแรงจูงใจ ความเพียร ความเอาใจใส่ และการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานกิจการนักเรียนได้อย่างเหมาะสม ช่วยให้ผู้บริหารและครูปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ มีความรับผิดชอบ และสามารถพัฒนาการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่มองว่าหลักอิทธิบาท 4 เป็นหนทางแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานและการดำเนินชีวิต ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน

3. ผลการประเมินแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

จากการประเมินแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก

ที่สุด และด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า แนวทางดังกล่าวพัฒนาขึ้นจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในการบริหารงานกิจการนักเรียน ส่งผลให้แนวทางมีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และสามารถนำไปใช้พัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนได้อย่างยั่งยืน

จึงสรุปได้ว่า หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานกิจการนักเรียนได้อย่างเหมาะสม โดยช่วยส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานด้วยความรักในงาน ความเพียร ความเอาใจใส่ และการพัฒนาปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การบริหารงานกิจการนักเรียนมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนานักเรียนให้มีระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษาให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมอันเป็นเหตุแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจในงาน) วิริยะ (ความเพียรพยายาม) จิตตะ (ความเอาใจใส่และตั้งมั่นในงาน) และวิมังสา (การพิจารณาไตร่ตรองและปรับปรุงแก้ไขงาน) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 379; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559 : 126-128) โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษาได้ เป็นรูปธรรม

กล่าวคือ ฉันทะ เป็นการสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา วิริยะ เป็นการส่งเสริมความมุ่งมั่น ความขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ จิตตะ เป็นการเอาใจใส่ดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดผ่านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ส่วนวิมังสา เป็นการติดตาม ประเมินผล และนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 เข้ากับการบริหารงานกิจการนักเรียนดังกล่าว ช่วยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนานักเรียนให้มีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ควบคู่กับการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการนักเรียน อันนำไปสู่ความสำเร็จของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน ดังภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานกิจการนักเรียน ศึกษาวิธีการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 และเสนอแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนฯ

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มศรีรัตนะ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย ด้านงานวินัยและความประพฤตินักเรียน ด้านงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านงานกิจกรรมนักเรียน ด้านงานส่งเสริมกิจการแนะแนวในสถานศึกษา และด้านงานส่งเสริมกิจกรรมประชาธิปไตยในสถานศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาให้ความสำคัญต่อการพัฒนานักเรียนทั้งด้านความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์

สำหรับวิธีการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ด้านฉันทะ ควรส่งเสริมความรักและความพอใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ครู และนักเรียน ด้านวิริยะ ควรส่งเสริมความเพียร ความรับผิดชอบ และความมุ่งมั่นในการดำเนินงาน ด้านจิตตะ ควรเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด และด้านวิมังสา ควรมีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผลการประเมินแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าแนวทางดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในปัจจุบัน

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 โดยกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร และระบบติดตามประเมินผล เพื่อให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

1.2 สถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษาควรนำแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานด้านวินัยนักเรียน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน งานกิจกรรมนักเรียน งานแนะแนว และงานส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา โดยมุ่งส่งเสริมความรักและความพอใจในการทำงาน (ฉันทะ) ความเพียรพยายามในการปฏิบัติงาน (วิริยะ) การเอาใจใส่ดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด (จิตตะ) และการติดตามปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง (วิมังสา)

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม ใช้หลักอิทธิบาท

4 ในการบริหารงานและการสร้างแรงจูงใจแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความร่วมมือในการพัฒนางานกิจการนักเรียนอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2.1 ควรศึกษาผลการนำแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้จริงในสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อประเมินผลกระทบต่อพฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม และคุณภาพชีวิตของนักเรียนในระยะยาว 2.2 ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาที่ใช้หลักอิทธิบาท 4 กับสถานศึกษาที่ใช้รูปแบบการบริหารทั่วไป เพื่อยืนยันประสิทธิผลของการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารสถานศึกษา 2.3 ควรศึกษาการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ร่วมกับแนวคิดการบริหารการศึกษาสมัยใหม่ หรือการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการบริหารงานกิจการนักเรียน เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ณัฐพล แสงงาม. (2564). *การบริหารงานกิจการนักเรียนในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ทางการศึกษา.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2551). *หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา*. ชลบุรี: มนตรี.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4. (2567). *รายงานผลการดำเนินงานสถานศึกษาแบบขยายโอกาสทางการศึกษา*. ศรีสะเกษ: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4.